

A baron ni bil človek, ki bi prišel v zadrego.

„To je lepo, to je prekrasno, prečastna! To je istina, da mi, ki živimo v svetu, ne moremo poznati vseh svetih spisov in po-božnih knjig, in tega nam, prečastna, ne za-merite kakor drugi samostanci in duhov-ščina. Vi ste kljub redovniški obleki še vedno ona plemenita, ona visoko izobražena — da vas kar naravnost — oprostite od-kritosrčnost, to je zame nekaj prirojenega — prečastno nazivljem: emancipirano usmi-ljenko.“

Evfrozina ni na te poklone nič odgo-vorila, njeno lice je bilo neizpremenjeno, vedno obsijano s tistim blagim smehljajem, le oko je živo prodiralo v barona, da se je kljub svoji predrznosti moral umikati njenim v dušo mu sezajočim pogledom.

„Gospod baron, vi sodite nekoliko krivo naš stan. Seveda, saj niste imeli prilike ob-čevati. Upam, da se sedaj prepričate, da za našim ozidjem ni taka tema, kakor ste morda

brali tu in tam, da je nasprotno tukaj doma pristrčno veselje, tudi modrost in znanost, prav tako kakor zunaj, kaj ne, Margita, saj si se tudi ti bala?“

„Resnično, tetka; ali sedaj sem že čisto doma, in tako silno mi prija — veste kaj, gospod baron, jaz pa pojdem v samostan!“ Margita se je veselo zasmejala, baron se ji je priklonil:

„Gospica, če greste vi, potem grem še jaz in Adolf seveda tudi!“

„Tako je! Ali Lotar, midva bi bila skoraj prepridna, saj bi naju še ne sprejeli!“

„Šaljivci“, se je nasmehnila sestra Ev-frozina, počasi vstala, želela dobro zabavo in odšla, trdeč, da ji ne ugaja predolgo pod milim nebom, ker je še preslabotna. Margita jo je prijela za roko in jo spremila do grada. Tam se je poslovila od tete, ki ji je rekla:

„Le pojdi dete, in veseli bodite.“ Iz njenih očij je pa sijala bojazen — za Margitino srečo. (Dalje.)

Cilji.

(Spisal *Semen Semenovič*.)

I.

Pozno v jeseni je odpovedal četrtošolec Janko Poljanec svoji stari gospodinjji stano-vanje. Tovariši mu niso ugajali, in preveč jih je bilo. Pomislite: sedem v dveh malih, temačnih in vlažnih sobah pod Gradom!

Iz tihega dolenjskega Zadolja je prišla mati Poljanka, da poišče svojemu otroku primerno stanovanje.

„I, saj sem vedela, da pri Miciki ni za našega Janka. Pa me je morala prelestiti tista sladka Urška, ki za vodo branjari. Hm... že takrat mi ni bilo všeč, ko sva prišla. Tisti dolgini osmošolski so se prepletali po sobi in tako nerodno govorili, da nisem ve-dela sama kam pogledati. Saj so sami med

seboj, z malimi ne pridejo skup, je rekla Micika. He, kdo jim brani? Micika je na pol slepa. Ta skrb, ta skrb, ki jo ima človek z otroki!“

Vdova Poljanka je ljubila svojega Janka nad vse na svetu.

Celo dopoldne sta hodila po mestu in iskala stanovanja. Povsodi si ju lahko videl: njo v mehki volneni ruti z rdečim čislom, v preprostem črnem krilu in črnosuknjeni jopi, in sina v kratki rjavi suknjici z glo-bokimi žepi in velikimi gumbi.

Na voglu ulice sta se ustavila in čitala na prilepljenem listku:

„Stanovanje!

Na stanovanje se vzame dijak na Krivi ulici št. 27., tretje nadstropje. Suha, snažna

soba z lepim razgledom, in dobra postrežba. Pri mirni družini brez otrok!“

Vprašajoče sta se ozrla drug v drugega.

„Greva pogledat?“

„Mati, kakor veste...“

„Veš za ulico?“

„Vem, ali... daleč je, in vi težko hodite.“

„Beži, beži! Že nekatero stopinjo sem storila. Nikoli več jih ne bom toliko. Pa če bi tudi bila trudna, ti moraš dobiti dobro stanovanje; ali misliš, da se boš zmerom premikal?“

„Hm —“

In vnovič sta stopala po ozkih, oglodanih, lesenih stopnicah in temačnih hodnikih, zastavljenih z vrečami moke in otrobov. Iz kuhinje v prvem nadstropju ju je gledala debela, kozava glava zijalaste kuharice, iz velikega kurnika so stezale gologlave kokoši svoje lačne kljune in čopaste jarčke svoje drobne glavice z lepimi, živimi očmi. Janku se je zdelo, kakor da bi izpraševale stare v globokem basu:

„Kdo, kdo, kdo...?“ in mlajše bi jim odgovarjale:

„Tuj-ci, tuj-ci...!“ poudarjajoč zlasti zadnji zlog.

Po kotih so visele raztrgane pajčevine, stare in zapuščene, kakor potresene s sivkasto moko. — Tiho bi bilo v teh masivnih prostorih, da bi ne bilo odmevalo iz neke sobe enakomerno udarjanje črevljarskega kladiva in z dvorišča hrskanje drvarjeve žage.

Počasi sta prišla v tretje nadstropje. Mati je obstala na vrhu stopnic in globoko zasopla: z obraza ji je sevala hipna rdečica, da so bile njene ostarele poteze še lepše in mehkejše.

Janko je hotel zopet nekaj reči, pa je umolknil.

Mati ga je pogledala s svojimi skrbnimi, od truda mirnimi očmi, ki so hotele za hip biti živahnjše. — A Janko je vedel, da je mati trudna.

Potrkala sta.

„Noter!“

Visok, skoro kričeč glas se jima je odzval, in vstopila sta.

Po nizki, začrneli kuhinji je plaval čuden, zadušljiv vonj. Janko ga ni mogel razločiti, a stara Poljanka je dvomljivo zmajala z glavo in krepko stisnila ustnice, da sta se ji naredili na licih dve globoki jamici, zakaj mati Poljanka ni imela nič več zob.

Skoz leva vrata je vstopila v kuhinjo ženska srednje rasti, okroglega, nenavadno živahnega in razigranega obraza ter malih, bistrh očij. In te oči so bile zabrisane, vtisnjene, obrvi redke in trepalnice mesnato-krvne.

„Bog daj, Bog daj!“ je začela naglo in si hitela gladiti razkuštrano frizuro. „Ste prišli kvartirček pogledat... za svojega sinčka... prosim, kar vstopite! Seveda zameriti ne smeta... se nisem nadejala, res ne...“ in odprla je vrata v nizko, s starim pohištvo opremljeno sobo, mahaje na vse strani z rokama in prestavlja po nepotrebem stole iz kota v kot. Potem je zaprla napol priprta vrata, skoz katera je bila pravkar smuknila mala, suhljata moška postava. In še dolgo je drobentila po sobi in brezposelno prijala sedaj to, sedaj ono stvar.

Poljanka in sin sta sedla na odkazana prostora. Nasproti se jima je naslonila na mizo nova gospodinja in neprenehoma govorila: „Oh, človek ima toliko dela! Polne roke, čez glavo! Sedaj pojdi na trg, sedaj kuhaj, sedaj leti v prodajalno, sedaj sedi in pomagaj njemu! — Veste, moj mož je krznar. Pa ne tak, kakršni so drugi. On dela samo za veliko gospodo: mufe, kape, kožuhe, pelerine, ovratnike, ah, enega za sto goldinarjev. In toliko imava dela, da vam ne morem povedati... Pa res, kje ste bili doslej na stanovanju?“

S tem vprašanjem se je obrnila na Janka, ki je z zanimanjem ogledoval nove vojaške in druge kape, razobešene po zidu.

„Pri Miciki pod Gradom je bil“, je odgovorila mati in postrani pogledala sina, ki je v zadregi povesil oči.

„A — pri Miciki pod Gradom!“ je ponovila s prisiljenim čudenjem, zasmejala se sumljivo in namrdnila z velikimi, potegnjenimi ustnicami.

„Pa zakaj ne mara biti več tam?“ je vprašala dalje. A ko je videla, da se pomišljata, je hitro pripomnila: „Eh, recita, kaj tebi mar! Kaj ne? Že tako pride. Nikjer ni za vse prav. Kaj ne, mati, tuji ljudje so le tuji. Oh! tudi jaz vem; poskusila sem dovolj sama. Moj križani Jezus...“ zavila je male oči in kimala z glavo tako komično in prisiljeno, da bi se bil Janko kmalu nasmehnil.

Nato je uprla oči vanj ter ga začela prikupno motriti. Janko se je premaknil na sedežu in iskal, kam bi pogledal.

„Ali sinčka imate pridnega, mama.“

„Kako veste?“ Stara Poljanka se je nasmehnila z nekako samoljubno zadovoljnostjo.

„E-è-è, jaz se spoznam na to. Vidite, predeljeno brado ima, glejte, kakor dve bradi. In to zmerom pravi, da se fant lahko uči. Gospod bo, gotovo bo gospod.“ Nato ga je gledala zopet tako čukasto, da si ni mogel kaj, da bi se ne smejal. Poljanka pa je rekla:

„Eh, revo bo!“ — A okrog usten ji je igral blažen smehljaj.

Janko je pogledal mater, in oči so mu oživele. V njegove nerazvite, otročje poteze je šinilo nekaj ponosnega, potem pa se mu je za hip pojavil smehljaj zadrege na licu.

Nato so se smejali vsi trije. A najglasnejši je bil zadirčni, razklani smeh gospodinje, ki sploh ni mogla govoriti s tujim človekom brez smehú. To ji je bilo prirojeno. Njeno vedenje je bilo priliznjeno, skoro prisuknjeno, to se pravi tako, kakršno je vedenje nataric in markerjev...

Gospodinja ju je nato povabila, da si ogledata sobico, v kateri bi stanoval Janko. Bil je to majhen prilepek, ki ga je oddajala gospa Pospišilova že dolgo časa. Odkar se je bil izselil iz njega pred petimi meseci neki nemški pleskarski pomočnik, ni živa duša več vprašala po njem.

Janko se je oziral po nizki sobici. Na steni, pobarvani s starimi, okornimi in voglatimi ornamentami, je visela orumenela slika francoskega grenadirja, iztrgana iz časnika in objedena od molov. V kotu je stala omara, na kateri so se dali le še težko razločiti sledovi politure. Ob mizi, pregrnjeni z rjavim

čipkastim prtom, je stal oguljen naslonjač. Čez posteljo pa je bilo razpeto pregrinjalo z velikanskimi rdečimi rožami.

Pod oknom se je razprostiral vrt bogatega zasebnika. Piramidaste smreke in sočnate tise, gosti jasminovi in kosmuljevi grmiči, različno tuje in domače drevje je rastlo v njem.

„Kako lep razgled, poglejte! . . . Kako prijazno je tu pomladi, ko vse mrgoli samih tičkov! Od jutra do večera pojó na vrtu kosi in senice. In duh španskega bezga — oh, to je zame največje veselje! Ko bi ne imela toliko dela, hej, celi dan bi bila tu pri oknu.“ Gospa Pospišilova je govorila tako, kakor da bi čitala iz knjige, zato je zavila vsako besedo naopak in naglašala tako, kakor nikoli nihče. Pri vsaki besedi pa se je ozrla na Janka, ki je slonel na oknu.

Poljanka je mislila, da se govori tako po gosposko, a Janko je ni slišal; zagledal se je bil na vrt in motril bele breze, ki so se svetlikale izmed obletelih vej kostanjev, platan in laških jesenov. Breze je imel jako rad.

Med tem sta se ženski pogajali za plačo.

„Res, mama, res: izpod sedemnajst goldinarjev na mesec ga ne morem vzeti. Imam izgubo, gotovo izgubo. Ali rada bi ga. Jako mi ugaja, zato, ker ima tako lepe črne kodrčke in tako velike oči. Jej, kako mu bo pristojal beli koretelj! On mora biti gospod! In še mene se bo lahko spomnil pri kaki maši. Človek res ne utegne, da bi zmolil jeden očenašek ali dva. Toliko skrbi, da se Bog usmili, in polne roke dela! Med tem pa se človek ne more izkopati iz greha; povsod grešiš. Oh, usmili se nas, Večni, grešnikov!“

Gospa Pospišilova je povescila glavo in zavrtela oči, da se je pokazala belina, preprežena z drobnimi, krvavimi nitkami. Sledil je kratek odmor.

„Sedemnajst, kaj ne, mama?“ je pretrgala gospodinja molk.

„Nekaj bodete odnehali. Tam je plačeval samo štirinajst.“

„Pa je jedel polento in močnik; kaj takega jaz vendar ne morem postaviti predenj.“

„Hm, Bog nam daj močnika dovolj! Morebiti še tega ne bo. Slabi časi se nam obetajo.“

„Saj ne rečem, za na kmete je že močnik. Tudi jaz ga imam rada. A v mestu je drugače. Tukaj ni nihče brez mesa. Meso opoldne, meso zvečer.“

„Hm!“ Poljanka je zmignila z rameni.

„No, šestnajst bodete pa dali, kaj ne, mamica? Fant je mlad in raste. Zato mu bodete že privoščili kaj boljšega; saj je vaš sin.“

Gospa Pospišilova je udarila na pravo struno. Poljanka se je vzravнала.

„I, no, če je on zadovoljen . . .“

„Vidite, vidite! Torej, gospod Janko, kaj pa vi pravite? Kaj ne, da ste zadovoljni, da ostanete pri meni?“

Janko se je vzpel od okna.

„Kar po pravici povejte!“

Pogledal je mater in potem v tla.

„Jaz bi bil rad tukaj“, je rekel počasi in mirno.

„Potem je pa dobro! Za par goldinarjev se ne bom vlekla, saj še nismo tako pri koncu.“

„Tako je!“ je potrdila gospa Pospišilova in se glasno zasmejala s svojim visokim, zadirčnim glasom.

Dogovorili so se, da se Janko še pred večerom preseli. Ker je namerjala Poljanka oditi šele drugi dan domov, povabila jo je gospa Pospišilova, naj nocoj prenoči pri njej; tudi ni treba nikoder iskati večerje.

II.

K večerji je prišel tudi gospod Pospišil.

Po rodu je bil Čeh, a govoril je za silo tudi slovensko, kadar mu je pustila soproga. Sicer pa je molčal, gledal z malimi, bistrimi očmi, kimal z drobno glavico in se potihoma smehljal vselej, kadar je zagnala njegova žena svoj razkavi hohot. Droban je bil in suh. Polt mu je bila brez barve, malone prozorna, da so se razločno črtale pod kožo debele modre žile.

Ali pri mizi sta bila še dva sedeža prazna.

„Kdo pride neki sem“, si je mislila Poljanka.

V tistem času je zaklicala gospa Pospišilova:

„Jerica!“

Kakor bi trenil, so se odprla vrata stranske sobice, in prišlo je srednjeveliko, zajetno dekletce. Imela je na sebi še kratko krilce, da so se ji videle zalite, oble nožice v belih nogavicah in nizkih cipelah.

Ta božja stvarca je bila skoro še otrok, a nosila se je že kot velika. Okrog prsij jo je oklepil korzet in imela je pas iz rumenega usnja. Na vsem njenem vedenju je bilo opaziti, da bi bila dala mnogo, mnogo, ko bi bilo njeno krilce vsaj za trohico daljše.

Ob roki je privedla v sobo majhno punčiko drobne glavice in vodenih, mrtvih očí.

Poljanka je pogledala vstopivšo deklico in otroka in se začudila.

Pospišilovka je uganila njene misli.

„Mami se čudno zdi, da jim nisem že prej pokazala svoje družine. Mislili ste, da sva sama, kaj ne?“

„I . . .“ Poljanka ni vedela, kaj bi rekla.

„To je tako“, in hitela je nekoliko vznemirjena razkladati. „Liste sem nabila še takrat, ko je bil otrok pri sestri na Štajerskem. Tudi to je moja sestra, najmlajša“ — pri tem je pokazala na deklico, katera se je bila vsedla k mizi, opazovaje od strani novega sostanovavca. — „Bila je doslej z mojo hčerko vred pri sestri, ki je na Štajerskem omožena. Sedaj je pa ona na Štajerskem nekaj obolela —“, tu se je deklica preseščeno ozrla v sestro. Ta jo je ostro pogledala, da je sramežljivo povescila oči — „in prišli sta obe k meni . . . Oh, kaj bi pravila! Revež je, kdor nima starišev in se mora potikati po svetu. Nikjer ga ne vidijo radi, vse ga gleda po strani in mu ne privoščijo niti skorjice kruha.“ Gospa Pospišilova je zopet zavila oči, globoko vzdihnila in sklenila roke.

Pospišil in Jerica sta gledala v tla, otrok je nepremično sedel na stolu in upiral mrtve oči v nova človeka, Pospišilovka se je pa držala na jok.

„Ali je že dolgo, kar ste izgubili stariše?“ je vprašala slednjič Poljanka.

„Že štirinajst let. Jerica je bila stara komaj leto. Oh, takrat je bilo strašno: v enem mesecu sta umrla oče in mati, pomislite, oba. Oče se je bil povozil, ko je peljal vino, in precej je bil mrtev, na mestu. Mati pa je umrla od žalosti. Potem so nam vse prodali, veste, kaj se pravi, vse: tako lepo domačijo, gostilno . . . one velike sode, polne vina.“

„In kam ste šli vi potem?“ je vprašala Poljanka.

„Služit. Jaz sem bila v različnih gostilnah . . . najdalje sem služila v hôtelu ‚Pri najvojvodi Ivanu‘. A povsod so me radi imeli. Neka gostilničarka je jokala, ko sem šla proč. Rekla je, da bo izgubila poslej polovico gostov. Seveda, človek mora biti z ljudmi . . . K meni so prihajali v gostilno najbogatejši gospodje; do polnoči jih je bila gostilna vedno polna. In kaj šele v hôtelu! Tje so zahajali najlepši kavalirji. Ah, in radi so me imeli! . . . Vsi so gledali za menoj, ha, ha!“ Pospišilovka se je široko zasmejala. O njeni žalosti ni bilo več sledú. Poljanka je mimogredé pogledala svojega Janka, ki je zadovoljno obiral kost, in Pospišila, ki je z vidnim veseljem in lahnim smehljajem prikimal val besedam svoje žene, srkajoč kisló juho. Jerica pa ni trenila z očmi. Kar zamaknjena je bila v sestriino pripovedovanje.

„Oh, ti norčki!“ je nadaljevala Pospišilovka živahno. „Prinašali so mi po zimi svežih cvetic, pod okno so mi prihajali pet, in kaj so še vse počeli! Nekateri so bili celó zaročeni . . . z bogatimi gospodičnami. Pa so hodili po noči pred moja vrata stat, da bi jim odprla . . . Jaz pa sem se jim smejala, tepčkom. Ali postaviti sem se znala, da tako ni jedna ni nobena! Dobivala sem največje napojnine in darila in nosila sem najlepše obleke. Seveda, moja lica so bila takrat še rdeča . . . oh, moj Bog! — Nič mi ni bilo! V vinu sem se skoro kopala.“

Jerici je žarel obrazek in srce ji je bilo hitreje. Pogledovala je vedno iznova tje na ono stran mize, kjer je sedel Janko. Pospišil se je glupo smejal, a Poljanki je bilo nerodno in vroče na oguljeni zofi.

Izpregovoril je Pospišil:

„Res, dva najpridnejša človeka sta se našla. Meni je večkrat pravil mojster, da bom srečen, zato ker sem bil njegov najboljši delavec. Po dvanajst kap sem mu napravil na dan. In najlepše mufe in navratnike sem jaz delal: iz angore, muflona, ameriškega zajca, bobra, kune, vidre, sobolja . . .“ Pospišil je znal vse krznarske snovi na pamet. „Imel sem dovolj dela in jela. Tudi brez denarja nisem bil. Še v hranilnico sem kaj nesel. Hm, sedaj pa se je vse nekam razgubilo. Tu nič, tam nič . . .“ Pri teh besedah mu je zastala sapa, zakaj žena ga je pogledala ostro in mu pod mizo tako trdo stopila na nogo, da se je ugriznil v ustnice in umolknil. Sedaj je vedel, da ne sme nocoj več govoriti.

Pod mizo pa je zadela gospa Pospišilova ob enem tudi ob nožico svoje male hčerke. Otrok je tenko zapiskal in blede obrazek se mu je skremžil v bolestne gube.

„Mimica!“

Pospišilovka je skočila pokoncu, stisnila otroka k sebi in začela ž njim plesati po sobi: „Aja, aja, Mimica naša je bolančkana, bolančkana-a!“ Dete je utihnilo in zopet odprlo svoje blede, vodene oči.

„Sitnica je bolna. Sama ne vem, kaj ji je. Že dolgo boleha. Poglejte, pritlikavka je že tri leta stara, pa je komaj shodila.“ In Pospišilovka je postavila dete na tla in se mu začela smejeti, ko je omahovalo.

Mimica je zaostala v rasti. Bila je šibka in slabotna, da je komaj stala.

„Poglejte, tako je suha, da bi jo veter odnesel, pa se ne pritakne nobene jedi za nič. Gleda kot teliček in sedi, kamor jo posadim, cele ure. Same oči so jo. Izpregovoriti ne zna niti besedice, putika umazana, a plesati — to pa, to! Poglejte!“

Pospišilovka je zgrabila otroka trdo za rame in ga postavila na tla. Nato je vzela male orgljice iz žepa in začela piskati nanje. Dete se je ozrlo žalostno na očeta, ki je gledal v zadregi v stran, potem pa se je začelo počasi sukati. Mati je igrala poskočno polko in udarjala z nogo ob pod; le sedaj

pa sedaj jo je premagal smeh, ko se je dete komaj ulovilo, da ni padlo.

„Ne smeš je mučiti, Rezi“, je izpregovorila nato Jerica in vzela Mimico v naročaj. „Senička moja, saj si ti moja, kaj ne?“ poljubila jo je na blede ustnice tako čvrsto, kakor je le mogla. Dete se je stisnilo v gubo in skrilo obrazek na prsih Jeričinih. Pospišil je hvaležno pogledal svast.

Pospišilovka pa je rekla smeje se:

„Gledališka igravka bo, drugega ne bo iz nje . . . baletna plesavka, ha, ha!“

„Ne, ne, Rezi, tega pa jaz ne dovolim“, se je osmelil reči Pospišil in boječe pogledal svojo ženo.

„Norec, mar misliš, da zares pravim? Ne bodi neumen!“

„Ali imate samo tega otroka?“ je vprašala Poljanka.

„Samo! He, več jih ne maramo“, je odgovorila Pospišilovka z drznim smehom.

Stara Poljanka je skoro zardela, a rekla ni nič.

Po noči pa, ko sta bila z Jankom sama v sobi, ga je dvakrat vprašala, če bi bil rad tukaj na stanovanju. In ko ji je Janko obakrat pritrdil, naročevala mu je dolgo v noč, naj se ne zmeni za nič drugega kakor za knjige. Hodi naj večkrat k Martinovemu gospodu, ki ga imajo jako radi, in moli naj. Govoriti pa mu ni treba veliko niti z gospodinjo, niti s kom drugim v hiši.

Janko je materi obetal naročilo za naročilom, dokler ga ni slednjič premagal zaspanec. Ko se ni več oglasil, je utihnila tudi Poljanka, a zaspala ni dolgo. Premišljala je in hudo se ji je storilo, ko je pomislila, da pušča svojega otroka samega v tujini.

Tiha solza ji je pripolzela po licu, za prvo druga, tretja . . . solza za solzo.

(Dalje.)

Prstan.

O zlati prstan moj!
Naj tvoj sijaj
ljubezni bode pôrok mi,
zvestobe bode prôrok mi,
ti prstan moj!

O zlati prstan moj!
Če je vesel,
tedaj le iskri se svetló,
kot svetlo njega je okó,
ti prstan moj!

O zlati prstan moj!
Če v boli mrè,
če je pogléd njegov mračán,
pa sam postani mi temán,
ti prstan moj!

A. Zdénčan.

V slovo.

„Ne plakaj! Pusti me, da grem,
ostati tukaj dlje ne smem:
domov oditi miče me,
saj veš, da oče kliče me.“

Dal oče bo denar in dom,
da potlej nanj se ženil bom . . .
Če še dotlej mi zvesta boš,
pa moja ti nevesta boš.“

Tako v slovó govoril je,
odšel, drugače storil je:
v domači vasi je vesel
bogato vdovo v zakon vzal.

A. Zdénčan.

Cilji.

(Spisal *Semen Semenovič.*)

(Dalje.)

III.

Zopet je hodil Janko v šolo redno, točno kakor prej.

A kadar se je vračal iz šole, vselej je stala pred kuhinjo Jerica z Mimico v naročju, vselej vesela, razposajena . . . V rjavem, ponošenem krilu je ni več videl, ampak vedno le v oni sivi obleki s tesnim oprsjem in nabranimi rokavi na rami. Po krilu je nosila kratek, rožast predpasniček, obrobljen s čipkami. A okrog vratu si je privezovala moder trak.

No, samo pozdravila ga je pred vrati veselo, vljudno in prijazno, ko je prihajal domov malce upognjen radi svoje visoke rasti, z mirnim, resnim obrazom in povešenimi očmi. Potem je odšla izpred vrat; a Janko je nekaterikrat slišal v veliki sobi razkavo vpitje gospodinjino:

„Avša avšasta! Pri tej priči mi sleci novo obleko! Vse boš zamazala, cundra nora! Pa še trak si navezuje, da je potem taka kot pudelj. Fej te bodi!“

A rjavega krila vendar ni oblekla več. Rajša je zbežala opoldne od mize, kadar ni mogla več poslušati zbadanja sestre in zadrževati solzá, ki so ji silile izpod košatih trepalnic.

V soboto popoldne je sedel Janko ob polzaprtem oknu. Trudno jesensko solnce se je mirno bližalo zapadu. Na Gradu se je bliščalo osamljeno okno kakor orumenel demant. Na brezovih deblih sosednjega vrta so počivali zadnji žarki, blede, trepetajoči in umirajoči v nevidnem pojemanju. Izpod težkih smrek, jelk in tis pa se je plazila modrosivkasta megla ter se vlegla na gnile georgine in astre. Iz dimnikov se je vlekel dušljiv dim nad visoka slemena hiš, da je bilo videti iz tretjega nadstropja celo mesto kot

preplavljeno s kalno mlako. Nad mestom je strmelo daljno, temnomodro nebo z redkimi zvezdami.

Iz somraka so stopali na nekaterih krajih potegnjeni hribi, s položnimi hrbti, brez določnih obrisov kakor razbrisani madeži, daleč, daleč . . .

Tam za onimi hribi pa leži svet, pa leži krasen svet. Od njega ne vidiš ničesar, niti umazanega madeža ne. Tudi tam, v onih globinah se poslavlja jesensko solnce. Večni mir leži med vejami gozda, le sedaj pa sedaj se odloči od obletele mladike rumeno bukovo peresce in se spusti v kolobarjih na mahovita tla . . . S kričeče-bledim odsvitom se zrcali solnce v dolgo raztegnjenem močvirju, boječe se boža trstje s suhimi listi: čudna muzika srši izmed stebel. — Nad kalno vodo pa se dvigajo kosmiči, Matere Božje lasci, tako fini in lahki kot zrak ter plavajo v dolgih curkih po mesečnem vzduhu, čez travnike, njive, belo cesto, žuboreči potok, nad daljnjo pustinja, do male cerkvice svetega Marka. Kakor svetinje v tihi, pobožni noči!

V bližini cerkve se svetlika izmed drevja bela, z novo, gorko slamo pokrita hiša. Na dvorišču stoji stara žena. Zavita je v debelo ruto, a vidi se ji, da jo zebe. Ruto si je potegnila globoko na oči. No, vkljub temu ne more skriti svojih milih, dobrih — materinih očij. Otožnost leži na njenih lepih, ostarelih potezah, hrepenenje iz osamelosti. Pogled ji gre čez pustinja, mimo cerkvice, nad griče in hribe, v daljavo . . . Naprej in naprej . . . A tema se vlega na zemljo, in na molčečem, mrtvem obzorju se kažejo samo sive, razblinjene pike in mrzla, mračno-siva brezdanjost.

Da, prikrila bi rada, prikrila bi stara mati solzo, a ne more. Njena osamelost ji

dene na stara leta dvakrat huje, kakor takrat, ko je izgubila moža. Oh, takrat je imela sinčka, a sedaj nima nikogar, da bi kramljala ž njim dolge jesenske večere.

„Moj Janko, moj sin . . .“

Stara, okršena ura je tiktakala šepavo, votlo; iz oddaljenega stanovanja je nosil veter raztrgane akorde klavirja: hrepeneče, pojemajoče, mroče v dolgih, težkih kadencah. Zavel je veter in prinesel strastno vzburkane glasove, ki so se razleteli z rezko disonan co. In potem se je čulo neslišno tiho ječanje kakor razbitih delcev . . .

Naslونil se je na mizo in solze so mu polile obraz.

„Gospod Poljanec!“

„Ali vas motim, gospod Poljanec?“

Pred njim je stala Jerica.

Temačno je bilo v sobi. V slabem svitu s ceste se je videla samo njena postava, njene košate obrvi in trak na njenem vratu.

„Prosim.“

Le za spoznanje se je premaknil. Glave ni obrnil od mize. Vročje mu je postalo. Sram bi ga bilo, ko bi bil kdo videl njegove solze.

„Saj niste hudi name?“

„Ne, nisem.“

„Tudi ne, če vas pozdravim?“

„Tudi ne.“

„Vidite, pa me sestra krega.“

„Zakaj?“

„Pravi, da ste hudi, ker vas vsak dan pozdravim.“

„Jaz nisem nič hud. Saj mi niste nič hudega storili.“

Potem sta molčala. Jerica se je ozirala po sobi. Rada bi bila še kaj rekla. A v tistem hipu ji res ni prav nič prišlo na misel. Tako čudno ji je bilo pri srcu.

„Kako rada imam, da ni ta sobica več prazna! Prej je bilo tukaj tako dolgočasno in pusto, sedaj pa je prav prijetno.“

Janko je molčal, a Jerica je nadaljevala:

„O, jaz imam to sobico zelo rada! Zato sem prav vesela, da ni prišel kak dolgočasen človek vanjo.“

Janko ni odgovoril.

„Ali je tudi vam všeč tukaj, gospod Poljanec?“

„Tudi“, je odgovoril Janko kratko.

„Jerica!“ je v tistem hipu zakričala Pospišilovka.

„Oh! Kmalu bi bila pozabila. Sestra vas vpraša, kdaj hočete jutri zajutrek. Menda malo pozneje, ker je nedelja.“

„Pozneje ne. Ljubše bi mi bilo še prej.“

„Kaj tu ti ob nedeljah tako zgodaj vstajate?“

„Moram, da grem k maši.“

„A — k maši! No, saj greste lahko pozneje.“

„Potem se učim. Vrh tega pa moram biti pri šolski maši.“

„In kaj delate popoldne?“

„Grem h krščanskemu nauku.“

„H krščanskemu nauku? Jaz pa ne grem nikoli.“

Pomolčala sta. Nato je vprašala Jerica tiho:

„Gospod Poljanec, ali bode te duhovnik?“

„Da, zato so me dali mati šolat.“

Jerica je zopet umolknila, a potem je pristavila:

„Torej pojdete zaradi matere v semeišče?“

„Da, moja mati bodo zelo veseli. Sami pravijo, da bo zanje oni dan najlepši v življenju, ko bom jaz pel novo mašo“, je odgovoril Janko, ne da bi umel, kam je merilo Jeričino vprašanje. Jerica je povabila glavo, vprašala bi bila rada še kaj. Toda v tem hipu so se odprla vrata, in sestra je planila v sobo. Zgrabila je Jerico za roko ter jo potegnila za seboj.

„Ti, teslo zagovedno, veš kaj se pravi, precej priti? Kakor polomljeno motovilo stoji in zija. Uh, tega čuka!“ In tako je šlo dolgo naprej, da je bila naposled Pospišilovka vsa razhripšana.

Pri večerji pa je bil krompir neslan in zelje je bilo pripaljeno.

IV.

Pred Božičem je prišel Poljankin brat Jože Kljun, trgovec s specerijskim blagom v Zadolju na Dolenjskem, v mesto, da na-

kupi za praznike nekaj potrebnih stvari. Ob tej priliki je obiskal tudi Janka.

Ker je bilo ravno poldne, ga je povabila gospa Pospišilova na kosilo. Juha je bila preteto slaba. Janko je že še zajemal, stric pa je ves čas prevračal po ustih založaj surovega, trdega riža, ker mu ni hotel iti v grlo. Gospodinja se je vedno motala ob mizi, neki čuden, zoprni duh je pahal od nje, in zeleno krilo se ji je vleklo po tleh.

Jerica je stopila za njo v kuhinjo.

Takoj nato se je začul izza vrat zadirčen pridušen krik:

„Gospica, ali mislijo, da smo v cesarskem salonu? Kmet je kmet.“ Pospišilovka je prinesla potem na mizo trdo, rdeče meso, Jerice pa ni bilo več nazaj.

Stric je pogledal Janka, odložil žlico in molčal. Jedij se ni več pritaknil.

„Vzemite . . . poslužite se!“ je prigovarjala gospodinja.

„Hvala lepa, gospa! Ne morem, res ne!“ se je branil stric.

„Saj niste še nič jeli, in niste. Kaj bi se branili!“ ob teh besedah je nataknila kos mesa in mu ga vrgla na krožnik.

„Hvala, gospa; jaz sem sit . . . sem že prej jel, zato ne morem.“

Janko je pogledal k stricu in zapazil, da nima vilic, ni noža.

„Prosim, prinesite stricu vilice in nož.“ Pospišilovka je posinela.

„Sramota . . . še vilic mi niso dali, boste rekli.“ Potem je pogledala moža, ki je sedel tiho sključen pri mizi in jedel juho, boječe in tiho srkajoč. „Ti, klada gnila, za kaj si ti pravzaprav na svetu?“ Bolestno se je vgriznila v tanke ustnice in začela po nemško kričati nad možem, ki je molčé vstal in prinesel iz kuhinje vilice in nož.

„Lepo vas prosim . . . saj ni bilo treba. Jaz ne bom jedel, v resnici ne.“

„Križani Bog in mati nebeška! Kaj boste rekli, kaj boste rekli! Pri nas je danes vse narobe. Za božjo voljo, jaz ne morem vsemu sama kaj; tržen dan je, že od jutra sem na nogah in letam okrog. Vse moram ljudem pred nos znesti. Tako zložni so, da naro-

„Dom in svet“ 1899, štev. 17.

čajo blago, iskat pa ga ne pride nihče. Bog se me usmili in mati nebeška!“ Govorila je z jokavim glasom, sklenivši roke na prsih in sklonivši glavo. „Oprostite, gospod Kljun, prosim vas, za danes oprostite!“

„Kaj bi to! . . . Zastran mene je vse jedno. Nikar ne skrbite! Sicer pa ni bilo treba zame nič pripravljati; jaz sem že tako kosil pri Jurkoviču.“

„Saj vem, saj vem, a malo bi vendar vzeli. — Ti! Ponudi gospodu Kljunu solato; solatice nimate sedaj na deželi.“ Pri tem je sunila svojega soproga pod mizo z nogo, da je poskočil in komaj pogoltnil bolečino. Janko se je nasmehnil, a stric ga je ostro pogledal.

Mimica, ki je dosedaj mirno sedela na stolu in glupo gledala predse, je začela hipoma jokati. Njene male, vodene oči so se zalile s solzami, modre žilice po obrazu so ji zabreknile, in rumena koža na licih se ji je skrčila v bolestne gube: „Je-e-e!“

„Sedaj se mi še ti kremži, nadloga nadložna! Celo noč mi nisi dala miru.“

„Je-e-e-e!“ je tiho piskalo otroče.

„Jerica, Je-rica-a!“ je vpila Pospišilovka. A Jerica ni hotela priti.

„Jerica, pojdi po otroka!“

Jerice ni bilo.

„Čakaj!“

Jezno je vstala od mize. A prestopila je komaj korak, ko se je nekaj zapraskalo: zastala je krilo, omahnila in padla na stol, na katerem je sedela Mimica. — Vse skupaj se je zavalilo po tleh. Pospišil, Janko in stric so skočili pokonci. A med tem so se že bila odprla kuhinjska vrata. Vstopila je Jerica, prestrašenih, objokanih očíj. Pobrala je otroka s tal, pritislila ga k sebi in zaničljivo pogledala sestro:

„Pijanka!“

Potem je izginila v kuhinjo, tešeč jokoče dete. — — —

Temno je bilo, ko se je vračal Janko zvečer od Jurkoviča, kamer je bil spremil strica.

„Po Božiču ne smeš več tukaj stanovati“, mu je rekel stric. Janko ni nikoli natančneje opazoval ljudij, pri katerih je

stanoval. Bil je dobrega srca, da se mu je vse zdelo dobro in prav. Ljubil je svoje knjige; na ljudeh je opazil samo to, kar se „z grada vidi“, kakor pravi naš pregovor. Zato se je čudil: „Zakaj bi moral iti od tukaj? Kako krasen razgled imam z okna: sosedov vrt z lepimi brezicami, celo mesto vidim, vse hiše in palače, pokrite z belim snegom, izpod katerega molé le tu in tam pritlikavi dimniki.“

Kolikokrat se je spomnil pri pogledu na te dimnike na primer onih smešnih možičkov iz pravljic, katere je čital v ljudski šoli! Seveda, že izdavnica ni več veroval vanje, a premišleval je rad o onih mesečnih zasneženih pokrajinah, po katerih kobacajo pritlikavci, kjer se na smrekah bleščé demanti in biseri v potočku... Sedaj čita v šoli klasične stvari: povesti, pesmi, o katerih jedni more učeni gospod profesor celo uro govoriti pametno in prepričevalno. Ne rečem, da bi mu Janko ne verjel, onih pravljic le ne more pozabiti, tudi če bi mu kdo izmed součencev ob priliki dejal: „Največji si v šoli, pa se za take otročarije vneumlješ!“ Prišedši domov je Janko sam povečerjal. Gospodinja mu je znesla hitro na mizo vse, kar je imela pripravljenega. Potem pa je rekla, da ima še nocoj zunaj veliko opravila. Ogrnila si je pelerino iz črne kožuho-vine, katero je bila prejšnji dan poslala neka gospa, da bi jo gospod Pospišil moderno pre naredil, ter odšla od doma.

Janko se je vlegel v posteljo in zaspal.

Pozno v noč ga je vzbudilo vpitje in tekanje. Vzdignil se je v postelji in poslušal. Gospodinja je hripavo kričala:

„Kaj ste delali ž njo? ... da bi vas... Mimica! Ti si norec, bedak...“ V kuhinji je nekdo hlastno nekaj iskal.

Janko je skočil iz postelje in se za silo oblekel. Odprl je vrata in stopil v kuhinjo. Jerica, le slabo oblečena, je premetavala nekaj po stari skrinji. Ko je začula, da se odpirajo vrata Jankove sobe, je naglo zbežala v sobo. Toliko, da si ni priprla krila.

Nato je prišel Pospišil z Mimico na rokah. Janka niti opazil ni.

„Mimica, moja Mimica... moja tičica, moja golobičica!“ in ujčkal je otroka na rokah ter letal po kuhinji, preplašen zroč v otrokov obraz, na katerem ni bilo videti nobenega sledú življenja več.

„Zbudi se revica, naša nevestica, iz spanja... saj ti spančkaš, saj ti spančkaš...“ je obupno vikal in bežal iz kota v kot. Dirjal je nazaj v sobo, pustivši vrata za seboj na stežaj odprta. Janko je stopil za njim. Dete se mu je zelo smililo. Mislil je, da je umrlo. V sobo je prišla Jerica, ki se je bila bolje napravila, in je začela prigovarjati svaku, naj dene otroka v posteljo.

Gospodar je rahlo položil mlado bolnico na blazinico in se sklonil nad njo, kakor da bi poslušal, če otrok še diše. In potem so se strnili vsi trije nad njo: Pospišil, Jerica in Janko. Hipoma je prišlo nekaj v mrtve ude detetu. Zganilo je z malimi, tankimi ustnicami in odprlo meglene oči.

Tedaj je prišla iz spalnice gospodinja, po vrhu oblečena v zeleno, razprano krilo, čez rame ji je nerodno visela črna pelerina, blatna in mokra.

„Kaj pa je, neumneži... saj ni nič, vsi ste neumni...“ in omahovala je nad posteljo. Dušljiv, sparjen duh je prihajal od nje.

„Saj gleda, lepo gleda moja punica... Ti pa si bedak, ki vpiješ, da je umrla!“ Nestalno je cincala z glavo.

„Prav gotovo bi bila umrla; vsa je bila že modra“, je rekla Jerica.

„Umrta bi bila...“, je ponovil Pospišil nevedé, kakor v omotici.

„Ti si neumna... spat pojdi! Kaj imaš tu opraviti?“

„Ko bi mene ne bilo, bi bila Mimica umrla“, se je zagovarjala Jerica.

„Umrta bi bila...“, je ponovil Pospišil, kakor iz uma.

„Jutri pojdi po zdravnika, Josip“, je prigovarjala svaku Jerica.

„Po zdravnika pojdem, in ti ne boš umrla, Mimica“, in sklonil se je nad otrokom ter ga poljubljal.

„Vsi ste neumni“, je rekla gospodinja in odšla v spalnico in zaprla vrata. (Konec.)

Cilji.

(Spisal *Semen Semenovič.*)

(Konec.)

V.

Drugi dan je prišel zdravnik, star, suhljat mož trdih lic in sivih las. Pregledal je otroka in parkrat zmajal z glavo.

„Ali je nevarno?“ ga je vprašal Pospišil z nagnjeno glavo in odprtimi usti.

„Hm . . .“, zdravnik je zmigal s pleči.

„Gospod doktor, prosim vas . . . moj jedini otrok.“

„Težko, težko . . .“

„Poskusite, rešite mi otroka, jaz vam dam vse.“ Toliko da ni povzdignil rok, a ustnice so se mu tresle in z očmi ni trenil od zdravnikovega hladnega obraza.

„Prenesite torej otroka v bolnico; bomo videli“, je odločil slednjič resni mož.

„Gospod doktor! Tega ne zahtevajte — tega ne zahtevajte od očeta . . . jaz sem otrokov oče —.“

„Bedak!“ ga je zavrnila Pospišilovka. „Ako je treba, pa se mora zgoditi, kaj ne, gospod doktor? Gospod doktor že vedó, kako je prav.“

„Ne, ne, tega ne zahtevajte od ubovega očeta —!“

„Molči, ti pravim! Ne bodi otrok; saj to je le detetu v dobro, kaj ne, gospod doktor?“

Pospišil se je naslonil ob otrokovo posteljo in si zakril oči: „Ne zahtevajte tega ne zahtevajte . . .!“ je stokal tiho in obupno.

Zdravnik ga je gledal, a niti jedna poteza njegovega koščenega obraza se ni zgnila. In vendar ga je gledala mala bolnica tako mrtvaško-milo, kakor bi ga bila hotela prositi za očeta prej ko zase.

Popoldne so vsejedno prenesli Mimico v bolnico. Janko je imel šolo in ni videl, kako je pripravila žena svojega moža do tega koraka. Ko je prišel iz šole, bila je Jerica sama doma. Vse je molčalo po stanovanju, težak

zrak je ležal po sobah, in Jerica je nemo hodila iz sobe v sobo in klaverno postajala. Janko je še nikoli ni bil ogovoril, a danes se mu je zdelo, da ji mora kaj reči, ker je molčala.

„Gospodična Jerica, gotovo vam je hudo po Mimici.“

„Po Mimici? — Oh —!“ Vzdihnila je globoko in ga pogledala tako čudno otožno, da se mu je storilo milo.

„Mimica bo ozdravela“, je pristavil Janko.

„Umrla bo.“

„Umrla?“

„Da. Zdravnik mi je povedal.“

„Morebiti pa vendar ne bo?“

„Umrla bo — in umaknila se bo vsem težavam življenja. Njenega srca ne bodo trpinčile muke, ki ne prizanašajo nobeni ubogi deklici. V večnosti bo spala in uživala večni mir. O, da bi mogla iti ž njo! Bila bi srečna!“

„Vi ste čudni, Jerica. Jaz vas ne umem.“

„Vi me ne umete?“

„Ne.“

„Saj sem vedela: vi me nikoli ne umete, nikoli —“, glasno je zaihtela in izginila v sobo.

Janku pa je bilo hudo pri srcu. Jerica se mu je smilila, a prav gotovo da ni vedel, kako bi ji mogel pomagati. Zmajal je z glavo in se tiho, kakor bi bil kaj zakrivil, odpravil od doma. Stric mu je bil velel priti po šoli k Jurkoviču. Odhajal je z večernim vlakom domov in hotel se je še kaj pogovoriti ž njim.

V vroči, zakajeni Jurkovičevi gostilni je bilo veliko ljudij. Zaripljen kramar je kričal za mizo ter se prepiral s staro sključeno žensko, katera mu je pretila s palico. Rekel ji je bil neko čudno besedo, katere Janko ni razumel; in ta beseda je tako razkačila

starko, da je planila nanj s palico. Priletela je gostilničarka in se zamotala med gručo kmetov, ki so bili planili skupaj. Vpilo je vse križem in se ruvalo, dokler se ni izmuznila starka iz kope in odšla, preteč, da pokliče policaja. Še s ceste se je slišal njen javkajoči glas. V gostilni so se nekateri jezili, največ pa se jih je smejalo, med temi tudi stric Jankov, ki se je držal za trebuh od smeha. Samo kramar je kričal in ponavljal tisto besedo, čeprav ga je gostilničarka zmerjala:

„Sram vas bodi! Take grde besede! Ali se to spodobi?“

Mrak je že bil, ko je odhajal stric na kolodvor.

„Potrebuješ denarja?“ je vprašal Janka.

„Čemu? V štirinajstih dneh sem tako doma.“

„Saj res. Vsak čas bodo božični prazniki tukaj.“

„Pozdravite mater in jim recite, da prinesem letos nove jaslice domov.“

„Ali imaš še zmerom veselje ž njimi?“

„Kaj pa je Božič brez jaslic?“ Janko je pogledal v tla.

„Prav tako, Janko! Torej srečno, dokler se ne vidiva!“

„Srečno! Nikar ne pozabite pozdraviti mater!“

„Nič se ne boj!“

Podala sta si roki in se poslovila. Počasi se je napotil Janko v mesto. Stric se je oziral nazaj in sam ni vedel, zakaj se mu je zdel Janko vedno na istem mestu, zroč vjednomer za njim.

Težek, mehek sneg je ležal po tleh. Prejšnje dni je bil zapadel do kolena. A nocoj se je delala jasna, mrzla noč. Zvezde so se prikazovale na nebu, in za dolgimi raztegnjenimi oblaki na vzhodu je vstajala polna luna. Janko se je stisnil v suknjo in hitel po spolzkem tlaku proti stanovanju. Kriva ulica je bila skoro prazna, le tu in tam so odmevali urni koraki. Janko je mislil na dom in na mater.

Po hiši je bilo vse mirno. Niti črevljarjevega kladiva ni bilo slišati, mož ni bil še

prižgal luči. Na dvorišču je molela v zrak velikanska kopica snega, katero je bil nametal prejšnje dni mokaarjev hlapec, ko je delal pot do drvarnic.

Prišedši do stanovanja se je Janko hkrati spomnil Jerice. Pridržal je kljuko in se zdrznil. Nekaj kot zadrega, malo kesanje, ali kaj takega ga je obšlo, dasi sam ni vedel, zakaj. Počasi je odprl vrata v kuhinjo. Vse je bilo tiho. Hitro je pristopil k svoji sobici in odprl vrata.

Ob vratih je osupel obstal.

Blizu vrat ob nizki omari je nekdo slonel in jokal.

Moj Bog! Mrzla zona ga je izpreletela. A skoro je spoznal ta glas, spoznal je — Jerico.

„Jerica!“ jo je poklical tiho.

Ona se ni oglasila.

„Jerica, ali kaj vam je?“ in pristopil je bliže. Ona se je počasi vzravnila, popravila si lase, ki so se ji bili vsuli čez obraz, a solz si ni obrisala. Videti je bilo, da je Jankov prihod ni presenetil, marveč zdelo se je, kakor da bi ga bila pričakovala.

Molčala sta nekaj časa. Janko je občutil čudno zadrego.

„Oprostite, gospod Poljanec“, je rekla slednjič s tihim, malce boječim glasom. „Sama sem — bila — doma . . . Povsod je bilo vse — prazno in mrtvo. Kamor sem šla, se mi je zdelo, da me nekaj tišči, kakor da bi me hotelo umoriti. Potem pa je začelo v delavnici nekaj ropotati, in pri postelji Mimičini je nekaj počilo. Zdelo se mi je, da je Mimica umrla in mi je prišla povedat . . .; v temi se je nekaj gibalo, kakor strah . . .“

„Kaj vi verujete v strahove?“ je vprašal Janko.

„Jaz ne vem . . . ali bilo mi je tako čudno.“

„Sami ste se strašili.“

„Ne vem . . . ali nekaj me je v resnici težilo . . . prav v srcu sem čutila bolečine, ah, tako mi je bilo hudo! Vse se je treslo v meni, kri mi je silila v glavo in srce mi je tako tolklo, da sem morala semkaj bežati. — Ne vem . . . meni je tako hudo . . . tako hrepenim, tako me nekam vleče! Meni bo srce počilo, oh . . .“ In omahnila je proti

Janku, kakor bi hotela pasti, in se je zgrudila naposled na stol. Brezdvomno je mislila, da jo bo Janko prestregel v roke, a on je bil predostojen in presramežljiv za to.

„Jerica, vi ste gotovo bolni.“

„Oh, da...“ je vzdihnila deklica, glavo povescila nazaj čez naslonilo stolovo in med tem pritiskala desnico na čelo, a levico je krčevito tiščala ob napete prsi: „Mene tako peče v prsih... tako..., ko bi vi vedeli, ko bi vi vedeli...!“

Janku je bilo čudno. Čutil je instinktivno, da v teh prsih polje strast, a sam si tega pojava ni znal razlagati drugače kakor s smrtjo uboge Mimice.

„Pomirite se, Jerica, pomirite se in ne jokajte! Saj bo Mimici boljše, ker je tako nedolžna in dobra!“

„Oh, gospod Janko, ali mislite, da jaz nisem več dobra? Že vidim. Že vidim, da nič ne marate zame; oh — —“

V tem času je vzplavala luna nad bližnje strehe in pogledala skoz okno Jankove sobice, razsipajoč svojo medlo luč na sive stene, odrto omaro in mlada človeka. Jasneje je gledal Janko pred seboj rdeči, objokani obrazek mlade deklice: posamezne solze so se bliščale na njem kot biseri.

„Janko, Janko... verjemite mi, da nisem taka, kakor sestra pravi! Ona me v enomer zmerja, a po krivem. Ko bi vi vedeli... jaz imam tako mehko srce — —“

V tistem hipu so zaškripala zunaj vrata, glas Pospišilovke se je razlegel po kuhinji. Jerica je poskočila, kakor da bi jo gad vpičil, vsa onemoglost pa ji je hipoma izginila: stekla je k vratom in ostala pred njimi, popravlja se si razpuščene lase in otiraje si z robcem objokani obraz. Ko so se zaprla vrata velike sobe, je smuknila tiho v kuhinjo.

Kmalu nato je počil v hiši glas:

„Pospišilovo dete je umrlo v bolnici.“

In začele so prihajati ženske iz vse hiše izrekat družini sožalje in se čuditi nad nepričakovano novico. Cela procesija jih je bila in tiho so se razgovarjale med seboj, migale s koščnimi bradami ter si šepetale:

„Srečo ima babnica.“

* * *

Bilo je zvečer pred božičnimi počitnicami, ko je pri večerji Pospišilovka rekla:

„Jerica, sedaj nimaš pri meni ničesar opraviti. Otroka ni, da bi ga pestovala, kuham pa sama lahko. Vrh tega pa se moraš česa naučiti. Jaz sem ti preskrbela službo, kjer ti bo dobro. V hôtel pojdeš, k „Nadvojvodi Ivanu“, tje, kjer sem bila jaz. Gospod me ima še vedno rad, zato mi ni odbil prošnje, ko sem te ponudila.“

Težko bi se dalo povedati, kaj je občutila Jerica v tistem trenutku.

„V hôtel pojdem?“

„K „Nadvojvodi Ivanu“.“

„Za nadzornico sob, kakor si bila ti?“

„No, nadzornica ne boš takoj, a lahko postaneš. Najprej boš dobila nekaj sob v oskrbo. Pometala boš; kadar bodo gostje vstali, boš postiljala, prinašala vodo in tako dalje. Samo to ti povem: z ljudmi moraš biti in gospodarju se ne smeš zameriti. Slušaj ga, naj zahteva od tebe, kar hoče! Gospodar je gospodar. Ako se boš znala vèsti, ti ne bo nikoli nič hudega. Samo z ljudmi bodi! Saj nisi tako motovilo, kakršno se včasih delaš.“

Pogladila ji je rjave kodre in jo ogledovala, kakor da bi je ne bila še nikoli videla.

Jerica je bila vsa od tal. Ni ji dalo sedeti pri miru.

„Kdaj pa pojdem, Rezi?“

„Tisti dan pred novim letom.“

„Že? — Takrat vas še ne bo nazaj s počitnic, gospod Poljanec. Potem se ne bova več videla.“ Kako samozavestno je pripomnila to! Nekaj kot skrivno očitjanje, naganje mladostne razposajenosti se je čulo vmes. Janko je pritrdil, a Pospišilovka je dejala:

„Kaj je gospodu Poljancu mar za tvoje službe!“

Jerica je bila nocoj kot živo srebro. Povsod je je bilo dovolj, a vedno iznova je hodila spraševat sestro sedaj o predpasnikih, sedaj o frizurah, potem o markerjih, o gostih, o koncertih in zraven o najmanjših malenkostih.

Zvečer pa ni mogla spati. Zarivala se je pod odejo ter se zopet odkrivala. Bilo ji je tako vroče, nestrpna je bila vsa in vsaka žilica je trepetala v njej. Oh, kako jo je gnalo v svet, v veliko mesto, v življenje, v krasni hôtel, kjer se shaja sama visoka gospoda: baronje, grofje z žarečimi očmi . . . kavalirji z lepimi brčicami . . . vsi zaljubljeni do ušes. Mislila je na dragocene obleke, na šopke, na petje pod oknom . . . He, he, he, kako jih bo mučila, norčke! Nobenega ne bo hotela, za nobenega ne bo marala . . . no, kakega lepega — grofa, ki jo bo tako iskreno ljubil, ji tako udano služil, tako sladko govoril . . . In Bog ve: kakor nehoté se ji je vrivala med te jasne slike življenja podoba Janka, dolgega, upognjenega v kratki suknji z globokimi žepi . . . Ha, ha, ha . . .

Tudi Janko ni spal.

Nakupil je bil že davno vse za domov, že davno vse lepo zložil v kovčeg: jaslice in svečice, pastirce in ovce, letečega angela in zlasti veliko zvezdo repatico.

Tako je polagoma mineval čas! Ura je bila deset, jednajst, dvanajst, a še vedno se je obračal z jedne strani na drugo. Mislil je na dom: kako bo gazil sneg, debeli, mehki, beli. Pred hišo ga bo do kapa; od strehe pri hlevu bodo visele ledene sveče. Prav

tiho bo zvečer, ko bo prišel od vlaka. Gosto drevje bo molčalo pod velikanskim snežnim kožuhom in se nagibalo na hišno streho, na skladavnico drv, na strešico pri vodnjaku. Nič se ne bo gibalo v ravni samoti okrog doma. Vse bo belo, le iz daljave se bo črnil gozd izpod sivkastega pokrivala . . . Sama z materjo bodeta sedela pri peči. Po hiši bo dišalo po kadilu, pod bo še moker od umivanja, v kuhinji bo dekla podila mačko: „Kec, kec . . .“, v peči bo godlo, na postelji bo nova rožasta odeja in v kotu med žeravcem in majaronom — njegove jaslice.

Pospišil je bil še v delalnici. Žena je bila odšla, češ, da pride takoj. Pa je že dve uri ni bilo.

Krznar je delal ogrinjalo za grofico B., katera je želela, da bi bilo gotovo pred prazniki. Svetilka je jasno svetila izpod velikega, zelenega senčnika, na steklenem cilindru so se nabirale saje. — Samotno je bilo v sobi. Pospišil je čutil v srcu strašno zapuščenost, praznoto, puščobo. Vstajal je in hodil k oknu gledat na cesto, ali se že vrača žena. A vselej je videl samo cesto, tiho, prazno in velikansko luno, ki je plavala po globokem nebu.

Vsedel se je nazaj, in solze so mu začele kapati na dragoceni sealskin. Hudo mu je bilo po otroku; ali tudi po ženi?

Na blejskem jezeru.

Vzkipi, vzkipi, močni val,
stopi drzno čez obal,
moč pokaži maščevavca
za pravice zatiravca.

Da še pomniš, dobro znam,
kadar je Slovenec sam
po obrežju ribič hodil,
po vodovju tvojem brodil

Nisi zabil še sinov,
še spominjaš se domov,
tvoja skrb še ni minila,
ni minila tvoja sila.

Dober oče si mu bil,
s plenom rib si ga redil;
travnike si mu namakal,
ko je v suši k tebi plakal.

Oh! okrog poglej sedaj:
mar spoznaš še rojstni kraj?
Skoraj vsi sinovi vrli
so nekdanji ti pomrli.

Vzkipi, vzkipi močni val,
stopi drzno čez obal,
sina zadnjega obrani,
dom pred tujci mu ohrani.

Kar je bila tvoja last,
tujca zdaj drži oblast;
tvoje ribe sam pobira,
glada zadnji sin umira.

Kjer so bila prej polja,
tujec igre zdaj igra;
kjer so bila njih selišča,
tujec dela šetališča.